Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета Грозненски горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а оргкомитета а Грозненски къахьегамхой депутатий Совета а орган

Ера 28 Ноябрь 1957 шу № 42 (2157) Мах 20 кеп.

Коммунисташа дагахкхоаба керттера гIулакх да берригаш а дика бахаш, дерригача адамий гIулакх тоаденна долаш, къамашта юкъе даиман машар болаш йола общество хьаелга.

(Коммунистически болхлойи партей «Машара Манифеста» тIара).

Социалистически мехкий коммунистическии болхлойи партей викалий
СОВЕЩАНИ ХИЛАРАХ БОЛА ХОАМ

1957 шера 14-16 ноябре хиннай социалистически мехкий коммунистическии болхлойи партей викалий Совещани.

Совещане яр Албански къахьегама партен, Болгарски коммунистически партен, Венгерски социалистически болхлой партен, Вьетнама къахьегамхой Партен, Германен Социалистически едини партен, Китаян Коммунистически партен, Кореян къахьегама партен, Монгольски халкъан-революционни партен, Польски вIашагIкхийттача болхлой партен, Румынски болхлой партен, Советски Союза Коммунистически партен, Чехославакен Коммунистически партен делегацеш.

Совещане берригаш раьза а болаш тIаийцар лохе кепа тохаш йола социалистически мехкий коммунистическии болхлойи партей деклараци.

1957 шера 14—16 ноябре Москве хиннача социалистически мехкий коммунистическии болхлойи партей викалий Совещанен

ДЕКЛАРАЦИ

Албански къахьегама партен, Болгарски коммунистически партен, Венгерски социалистически болхлой партен, Вьетнама къахьегамхой партен, Германен едини социалистически партен, Китаян Коммунистически партен, Кореян Къахьегама партен, Монгольски халкъа-революционни партен, Польски вIашагIкхийттача болхлой партен, Румынски болхлой партен, Советски Союза Коммунистически партен, Чехословакен Коммунистически партен викалаша Совещане дийцар хIанз латтача дунен мехкашта юкъерча гIулакххехи машари социализми бахьан къовсам лоаттабеши де дезари, шоашта юкъе лела гIулакхаши.

ВIаши даьча къамаьлаша хьахьекхар Совещане хиннача коммунистическии болхлойи партей мел дийцача гIулакхашта цхьа уйла хилари, дунен мехкашта юкъера хIанзарча хьала лоархIам беш цхьа барт хилари. Совещане дийцача гIулакхашта юкъе дийцар дунен мехкашта юкъера коммунистически болама юкъа де дезараш. Совещане хиннараш Декларацен проект оттаеш дагабийлар капиталистически мехкашкарча вошал долча партей викалашца. Совещане ца хиннача вошал долча партеша лоархIам а бергба, хIаьта укх Декларацe тIа яхачох фу де деза шоаш чIоагI а дергда.

I

Вай заман керттера чулоацам ба Россе хиннача Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцес доладаь дола капитализмагара социализмага долхалга. ХIанз дунен тIарча наьха кхоалагIча даькъал дукхагIа — ийс бIаьи шовзткъеи итт миллионал совгI саг — социализман наькъ тIа а ваьннав, керда вахар дуллаш а боахк. Социализман низаш геттара чIоагIа дегIадахкаро тIом дIабаьнначул тIехьарча хана империалисташта духьалара Iалаьмате сиха дегIабоагIа къамий болам чIоагIбу. ТIеххьарча 12 шера Китайски Халкъа Республикеи, Вьетнама Демократически Республикеи, Корейски Халкъа Демократически Республикеи йоацаш — ворхI бIаь милилонал совгI саго колониальни Iазап иштта тIера дIа а даьккхад, шоай къаман ший лоIамах йола паччахьалкхенаш хьа а яьй. ХIанз а лоалла латтача колониальнии шоай лоIамах доацчеи мехкий халкъаша чIоагIбу шоай къамаш корта мукъа дахара лоаттабу къовсам. Социализми къамаш корта мукъа дахар болами дегIадаро чIоаггIа сихдаьд капитализм йохара гIулакх. ДукхагIа долча адамашта тIера дIадаьннад хьалха хинна империализман доал. Империалистически мехкашкара общество кIоарггара классови къовсамаш хиларои, хIаьта цу паччахьалкхенашта юкъе уж къовсамаш ирденна хиларои екъаш латт; хIаьта цу мехкашкара болхлой класс тIехь-тIехьа кхы а чIоагIагIа духьала латт империализмани монополейи политикана. Ший вахара хьал тоадарна, демократически бокъонаш бахьан, машари социализми бахьан къовсам лоаттабу.

ВIаши духьала латтача общественни шин системан юкъерча яхьагеи цох хьахинначунгеи хьежжа да вай заманчу дуне дегIадар. Шовзткъа шера социализмо дIахайтад общественни система хиларца ше капитализмал гаьнна толаш хилар. Цо Iалашдир капитализма ца дайначеи из тIакхоачаргйоацачеи тайпара производительни низаш дегIадоагIилга, Iалашдир къахьегамхой вахареи культурани хьал айделга. Советски Союзо экономикан, Iилман, техникан областашка даьхача доккхийча толамаша, социализм хьаяра кхыча социалистически мехкашка карагIдаьннараша тешавеш хьагойт социализм Iалаьмате чIоагIа яхаргйолаш хилар. Социалистически паччахьалкхенашка къахьегача адамашка я бокъонца йола корта муъали демократически бокъонаши, халкъий Iаьдало Iалашъю адамий политически цхьоагIо, къамий цхьатарра бокъо хилари доттагIали леладу, дерригача дунен тIа машар лоаттабареи Iазапа кIал латтача халкъаша корта мукъа даларна лелабу къовсам хьаллацареи арахьара политика лелаю. ДегIаухаши чIоагIлуши йолча дунен тIарча социалистически системо тIехь-тIехьа дукхагIа деш дикка гIо ду дунен тIа машар, прогресс, корта муъал бахьан адамаша леладеча гIулакхашта.

Социализм айлуш латте, империализм лохлуш латт. Колониальни система йохара бахьан долаш империализман позицеш лоархIам боллаш мелъеннай. Колониализман дукъ Iодаьккхача мехкаша хьаяккха корта мукъал лораю, къовсам лоаттабу экономически шоай лоIамах хилара, адамашта юкъе машар лелабара тIехьа, Социалистически система хиларо, вIаши цхьатарра бокъо йолаш цу мехкашта социализман мехкаша деш долча новкъостало, социалистически мехкашеи цари машар бахьан агрессена духьала къовсам лоаттабеш цхьана къахьегаро, цу мехкий халкъашта шоай къамий кортамукъал лораяр социальни прогресса наькъ тIа хьалхашка бахареи торо аттагIа хулийт.

Империалистически паччахалкхенашка производительни низаштеи производственни гIулакхаштеи юкъера духьаленаш иръеннай; вай ханарча Iилмахи техникахи социальни прогресс ярна, адамашта дика дарна дукхагIа йолча оагIонашкахьара пайда эцац, хIана аьлча обществан производительни низаш дегIадар капитализмо соцадеши телхадеши хиларах. Дунен тIара капиталистически экономика тешъеннеи чIоагIа йоацаши я. ХIанзарчоа цхьадолча капиталистически мехкашка латташ йола лоархIам бича лакха йола конъюктура дукхагIа долча даькъе герзаш хьадар сихдареи кхыйолча хувцалуча факторийи чIоагIа йоацача ларда тIа хьахинна я. ХIаьта а капиталистически экономиканна могарг-дац кердача кIоаргача кризисаштеи экономика талхараи кIалхара яла. Ханзарчоа лаггача конъюктуро капиталистически мехкашкарча цхьаболча болхлошта юкъе реформистски иллюзеш хьаллоаттаю. Дикка дегIадаьхка хиннача капиталистически мехкашкарча болхлой классацарча цхьабараштa, тIом дIабаьннача тIехьарча хана сихлуш йоагIача эксплуатацена духьала, вахара хьал тоадар духьа шоаш лоаттабеча къовсамца карагIдаьннад кIезигдукха алапий лакхдайталга, цхьадолча мехкашка реальни алапий тIом хилалехьа хинначул лохехьа дале а. ХIаьта капиталистически дунен дукхагIа долча даькъ тIа, къаьстта колониальни шоай лоIамах доацачеи мехкашка миллионаш бола къахьегамхой къе бахаш ба. Юрта боахама юкъе монополеш шерра чугIортарахи, хIамай маьхий политикеи банковски кредитийи ссудайи системеи низагIа юкъе кхахьарахи, хIаьта иштта герзашца кийчбалар сихдарца а налогаш дукхагIа етта езарахи дуккхача ахархой вахар хIалакдари уж къел тIа бугалгеи дIахо додаш латт. ВIаши йола духьаленаш буржуазени болхлой классаи юкъе иръенна ца Iеш, монополистически буржуазенеи массадолча адамаштеи юкъе а, США монополистически буржуазен юкъе цхьан оагIорахьеи халкъаштеи кхы меттел кхыча капиталистически мехкий буржуазени юкъе вокха оагIорахьеи ирлуш латт. Капиталистически мехкашкара къахьегамхой хIанз бах шоаш бахача халача хьал тIара баларна никъ алха цхьа социализм мара йоацилга кхы а чIоагIагIа царна дIахойтача хьал тIа. Из иштта хиларца кхы а дикагIа торонаш хул уж социализм хьалъярна тIехь лоаттабеча активни къовсама юкъе оза.

США агрессивни империалистически гIозараша, с позиции силы яхаш цIи йола политика лелаеш дунен дукхагIа долча мехкашта доал де а гIерт, общество дегIаяра законаша яхача тайпара адамаш тIехь-тIехьагIа сихагIа долхаш хьалхашкахьа дIадахара новкъарло е а гIерт. «Коммунизман духьала къовсам» лоаттабу яхаш уж гIерт шоай доалла кIал кхы а дукхагIа мехкаш оттаде, демократически корта мукъаленаш дIаяхара тIатетт, дегIадаьхкача капиталистически мехкий къамаш кортамукъа хилара кхерам лоаттабу, мукъадаьннача адамашта кердача формах дола колониальни дукъ качдола а гIерт, социалистически мехкашта духьала уж дохаде гIерташ цахаддаш моастагIал дола гIулакхаш леладу. ВIашагIкхийттача Штатий белггалара агрессивни гIозараша шоаш лелаеча политикаца капиталистически дунен реакционни деррига низаш шоашта гонахьа гулде гIерт. Цунца цу гIозарех дунен тIарча реакцен низий центр а хул къизагIа бола адамий моастагIий а хул. Адамашта духьаларча цу агрессивни империалистически низаша шоай политикаца шоаш шоашта валар кийчду, шоаш дIабохкаргбараш хьалкхебу.

Империализм дIаяллалца агрессивни тIемаш дара кIийле а йолаш хургъя. ТIом дIабаьннача тIехьарча шерашка американскии, английскии, французскии иштта кхыча империалисташеи цар хуллашеи е леладаьд е леладеш да тIемаш Индо-Китае, Индонезе, Корее, Малайе, Кениие, Гватемале Египте, Алжире, Омане, Йемене. Из иштта долча хана агрессивни империалистически низаша чIоагIа духьалею герзаш кIезигдара, атомни водороднии герзаш лeладелгеи хьаделгеи дIадаккхара, из герз Iомадар геттара сихадIадаккхара хьакъехь барт барна, «шийла тIом» яхар дIахо хьу, герзаш хьаделга сихду, хьалъеш латт керд-керда тIема базаш, машар бохабара агресивни политика лелаю, керда тIом хилара кхерам лоаттабу. Нагахь санна ядерни герз леладар дIадаккхара барт балехьа дунен тIа керда тIом хуле—из тIом цIаккха а ца дайнача тайпара дуне хIалакдеш бола ядерни тIом хиланза баргбац.

Малхбузен Германе США-н новкъосталца юха а оттаеш латт, из дарца Европан центре цIенхоштта тIема кхерам гIоттаргбола германски милитаризм. Дуненна кхерам тувсаш йолча малхбузен германски милитаризманнеи реваншизманнеи духьала къовсам лоаттабар машар безаш долча немецки халкъа низий а Европан дерригача халкъий а лоархIамера декхар да. Цу къовсама юкъе къаьстта боккха лоархIам болаш да Германски Демократически Республикан — Совещане бараша шоаш цунна раьза хилари йизза из хьаллоацилгеи даIхойташ йолча Германен исторе чухь эггара хьалхахьа хиннача болхлойи ахархойи паччахьалкхен — декхар.

Из иштта долча хана империалисташ гIерт кортамукъале езаш долча Юхерча а Юкъерча а Малхбоален халкъех сийдоацаш йола «Даллеса-Эйзенхауэра доктрина» дIайолла, из дарца цу районе машара духьал кхерам а увттабеш. Цар вIашагIъехк ший лоIамах йолча Сирена духьала заговораши провокацеши. Сирена, Египтана, Iарпий кхыча мехкашта духьала провокацеш ярца лархIар корта мукъалеи шоай лоIамах хилара дIадаккхара никъ цIенбара духьал Iарпий паччахьалкхенаш шоайла вIашагIа яхар, цхьаь хургйолаш уж къоастаелга да.

СЕАТОН агрессивни блоко Малхбузе-Малхбоален Азе тIема кхерам лоаттабу.

ТIемах дола е машаре цхьана дахарах дола дош дунен тIарча политикан де дезаш дола овлан тIара гIулакх хинна дIаэттад. Империализмо хьабаьча тIема кхерама хьакъехьа дерригача мехкий адамаша эггара чIоагIагIа йола фелал лелае еза.

ХIанз укх хана, Египте империалистий агрессивни планаш чакх ца йоалаш йохаро къаьгпа хьахьекхача тайпара, машара низаш тIом ца хулийташ соцабаллал дегIадаьхкад. Иштта чакх ца йолаш ехар контрреволюционни низех Венгре халкъа-демократически лоаттам дIабаккхара пайда эцара хьожаяь хинна планаш а.

Машара гIулакх лорадераш хIанзарча ханара чIоагIа низаш да: Советски Союз керте латташ йола социалистически паччахьалкхений йохалургйоаца лагерь: империалисташта духьалара никъ лаьца, социалистически мехкашца цхьана йоккха машара моттиг дIалоацаш, машар безаш йола Азени Африкани паччахьалкхенаш, дунен мехкашкара болхлой класс, хIаьта эггара хьалхарча аргIанца цун авангард — коммунистически партеш; колонийи ахкалонийи халкъий кортамукъа балара болам; машар бахьан бола дуккхача адамий болам; керда тIом вIашагIболлара планашта хоадам боллаш духьале лоаттаю шоай нейтралитет хьакхайкаьча Европан мехкий адамаша, Латински Американ адамаша, империалистически мехкий дуккхача шоай адамаша. Уж чIоагIа низаш вIашагIтохарца тIом хьар юхасоцалургда, хIаьта нагахьа санна тIом хьебеча империалистически маньякий, цхьаккха хIаманга ца хьожаш, тIом хьоабе майрал хуле, тIаккха империализмо ше хIалак хиларга югаргъя, хIана аьлча адамаша кхы дIахо ловргбац шоашта селла чIоагIа гIайгIеи зенаши дахьаш бола лоаттам.

Укх Совещанерча коммунистическии болхлойи партеша дIакхайкаду, хIанзарча хьал тIа ССКП XX-ча съезда соцамашца дIахо а дегIайоаладаь ши система вIаши машар болаш яха йиш хилара ленински принцип социалистически мехкий арахьарча политикан йохаргйоаца лард хилари халкъашта юкъера машареи доттагIлени тешаме йола лард хилари. ВIаши машаре дахара тIехьа да Китайски Халкъан Республикои Индийски Республкои цхьана оттадаь пхи гIулакхи хIаьта иштта Азени Африкани мехкий Бандунгски конференцес тIаийца гIулакхаши. ХIанз машар бахьан лоатабу къовсами вIаши машар болаш дахари дунен дерригача мехкашкарча дуккхча наха дIадехар хинна дIаэттад.

Коммунистически партеша машар бахьан лоаттабу къовсам шоай керттера декхар лоархI. Цар машар безача дерригача низашца цхьана шоашкара де мел дезар дергда тIом ца хилийта.

II

Совещанес лерхI, хIанз латтача хьал тIа социалистически паччахьалкхенийи коммунистическии болхлойи партейи цхьаогIои, вошал долаш цхьана къахьегар чIоагIделгеи дунен мехкашта юкъера болхлойи къамий кортамукъа балареи демократически болам цхьана вIашагIтохари боккха лоархIам болаш хилар.

Дунен тIарча социалистически системани коммунистическии болхлойи ерригача партейи вIаши юкъе лелача гIулакхий лард вахаро техка дола марксизман-ленинизман гIулакхаш, пролетарски интернационализман гIулакхаш да. ХIанз дерригача мехкий къахьегамхой вахара хьашташ лерхIаш да дерригача дунен тIа машар лоаттабара политика лелаеш дунени социальни прогрессеи лард йола Советски Союзи социалистчиески деррига мехкаши цар оагIорахьара хьаллацар. Болхлой класс, демократически низаш, дерригача мехкий къахьегамхой хьашт долаш ба юкъара гIулакх бахьан долаш кIаьд ца луш вошал дола бувзам чIоагIбе, хьалха латташ а эггара чIоагIагIа а низ болаш йолча социалистически державе — Советски Союзеи, Китайски Халкъа Респуликеи, социалистически, политическии социальнии гIулакхаш социализман моастагIий моллагIча а тийшача балхах лораде, уж социалистически мехкаша леладу йизза цхьатарра бокъо йолаш, хIара паччахьалкхен территорен, паччахьалкхе ший лоIамах хилара, суверенитета лоархIам беш, чурча гIулакхашта юкъе вIаши чу ца гIерташ йолча принципашца. Уж лоархIаме принципаш я, хIаьта а цар чулацац социалистически мехкашта юкъерча гIулакхий деррига маIан. Царна юкъе лелача гIулакхех

(ДIахододар 2-ча оагIон тIа да).

1957 шера 14—16 ноябре Москве хиннача социалистически мехкий коммунистическии болхлойи партей викалий Совещанен

ДЕКЛАРАЦИ

(Йистедоалар. Доладур 1-ча оагIон тIа да)

дIадаргдоацар да вошал дола новкъостал вIаши дар. Цу вIаши новкъостал дарца къаьгга белгал йоал социалистически интернационализман принцип.

Йизза цхьатарра бокъо хилара, вIаши пайда боалаши доттагIлен новкъостал вIаши дареи ларда тIа социалистически паччахьалкхенаша шоашта юкъе оттадаьд, хIара социалистически паччахьалкхе экономически а политически а ший лоIамах хилар чIоагIдара, социалистически деррига доттагIал чIоагIдара боккха лоархIам бола, экономическии культурнии шерра цхьана къахьегалга. Социлаистически паччахьалкхенаша дIахо а шер а дергда тоа а дергда экономическии культурнии цхьана къахьегалга.

Социалистически паччахьалкхенаша иштта дIайоах, нагахьа санна цар цу тайпара безам хьагойте кхыча дерригача мехкашца цхьатарра бокъо хилара, вIаши пайда боаллаши чурча гIулакхашта юкъе ца гIерташи йолча ларда тIара экономическии культурнии бувзам йолча оагIорахьара шербарна шоаш тIехьа хилар.

Социалистически паччахьалкхений цхьа барт хилар моллагIча а кхыча паччахьалкхенашта духьала лостадаь дац. Цул совгI, тIом хьебеча империалистически гIозарий агрессивни уйлаш сецаеш, чIоагIлуш латта машара низаш хьал а лоацаш цар дог ура а увттадеш, машар безача дерригача адамий хьашташта гIулакх деш ба из. Социалистически мехкаш дуне тIема блокашта декъара духьала да. Цхьабакъда, малхбузен паччахьалкхенаша цхьа барт а болаш тIема блокаш дIаяха аьнна социалистически мехкаша йоалаяь предложенеш тIаэца ца тугаш хIанз эттача хьал тIа, йолаш а чIоагIлуш а хила еза тIемах лоравалара хьисап долаши Европан адамаш кхерамах лорадеши, дерригача дунен тIа машар хьаллоацаши йола Варшавски пакт.

Социалистчиески паччахьалкхенаш цхьа барт болаш цхьана вIашагIкхийттай социализман юкъарча наькъ тIа яларца, социально-экономически лоаттам а паччахьалкхен Iаьдал а юкъара классови гIулакх цаI хиларца ,вIаши гIо новкъостал эшаш хиларца, империализманна духьал а социализми коммунизми котъяккхара тIехьа а къовсам лоаттабара керттера декхар юкъара хиларца, массане а юкъа йола марксизман-ленинизман идеологи хиларца.

Социалистически мехкаш вIаши кхотаденнад айхха цхьоагIо йолаши хилар хIара социалистически мехка къамаш корта мукъа хилара, суверенитета хоадам боллаш бола тешам ба. Социализман мехкашта юкъера вошал дола гIулакхаши доттагIали чIоагIдарна хиланза яргъяц коммунистическии болхлойи партей марксистско-ленински интернациональни политика, беррига къахьегамхой интернационализм патриотизмаца цхьана таръеш кхетабар, буржуазни национализмахи шовинизмахи юхе дисараш дIадахарна хаьдда къовсам лоаттабелга. Социалистически мехкашта юкъера деррига гIулакхаш социалистически интернационализман принципашта тIера а ца боалаш новкъостий хиларца дувца а дувцаш къестаде йиш йолаш да.

III

СССР-е социализм котъяларо, халкъа демократи йолча мехкашка социализм хьалъеш доахача толамаша дерригача мехкашкарча болхлой классан а къехьегамхой а дог-безам тIаувз. Керд-керда миллионаш бола нах тIехьабувл социализман идеяшта. Иштта латтача цу хьала тIа адамий уйлаш телхае шийна могар ду империалистически буржуазес, во могаю социализм, аьла-дитт дувц марксизмах-ленинизмах, нах тувлабе а наха юкъе кегар болла а гIерт. Цудухьа марксистски-ленински хьехамах нах кхетабар, буржуазни идеологеца къовсам лоаттабар, социализмах а коммунистически боламах а империалистически пропагандас дувца харцдари аьла — дитти гучадахар, нах кхетарг а нах тешарг а болча тайпара социализман идеех машарах, халкъий доттагIленах йола пропаганда шерра йоаржаяр боккха лоархIам болаш гIулакх да.

Социалистически революцен а социализм хьалъяра а долча дешаех йола коммунистическии болхлойи партей уйлаш цаIаш хилар чIоагIдир Совещанес. СССР-а а кхыча социалистически мехкий а опыто дизза бакъдир социалистически революцени социализм хьалъяреи гIулакхаш социализман новкъа даьннача дерригача мехкех доахкача дукхача кертерча законий лардаца хулаш хилар кхайкадеш йола марксистски-ленински теори. Уж законах дола хIамаш гучадувл къамий исторически хьахинна тайп-тайпара йола эргалонаш а гIулакхаш а мел долча; уж ца лерхIаш дита вIалла йиш яц.

Иштта законах дола юкъара гIулакхаш да: моллагIча тайпара яле а пролетарски революци чакхйоаккхаши моллагIча тайпара яле а, пролетариата диктатура оттаеши, марксистски-ленински парти ший тIум йолча болхлой классо къахьегамхошта кулгал дар; дукхагIа болча ахархощеи кхыболча къахьегамхощеи болхлой классан бувзам хилар; рузкъаш капиталистий доалахьа хилар дIадаккхар, производстван кертера средстваш обществон доалахьа ерзаяр. Хувцаш-хувцаш юрта боахам социалистически наькъаца эргабаккхар; социализм а коммунизм а хьалъяра тIехьа къахьегамхой вахара хьал тоадара тIехьа халкъа боахам планах дегIабоалабар; идеологен а культуран а хьакъехь социалистически революци чакхъяккхари болхлой классана, къахьегача наха, социализман гIулакха тешам боллаш гIулакх де кийча йола дуккха интеллигенци хьалкхеяри, къаманна низ — Iодкъам бар дIадаккхар, халкъашта юкъе цхьатарра бокъонаш а вежарий доттагIал а оттадар: арахьарча а чухьарча а моастагIех социализмо хьадаьраш лорадар; цхьан мехка болхлой класс кхыча мехкашкарча болхлой классаца барт-цхьоагIо йолаш хилар — пролетарски интернационализм я.

Марксизмо-ленинизмо дIадех социалистически революцени социализм хьалъяреи йола юкъара принципаш хIара мехка къаьсттача исторически хьалашка хьежжа творчески йолаш лелаяр, кхыча мехкий коммунистически партей политика а тактика а цар маярра механически хьайийъяр могадац. В. И. Ленина дуккхаз а яьхад коммунизман кертера принципаш хIара къаман спецификага, хIара къаман паччахьалкхенга хьежжа нийса лелаяр динза дargдоацаш гIулакх да. Къамий къаьстта йола эргалонаш цалаьрхIа пролетарски парти вахарах, нахах хаданза йисац, социализман гIулакха зе ца доалаш дисац из; вокх оагIора аьлча, иштта мара социализман гIулакха зе ца доалаш дисац, уж къаман къаьстта йола эргалонаш бахьане а лувцаш, социалистически революцехи социализм хьалъярахи долча марксизман-ленинизман массе юкъарча бакъдолчох а къестаеш, уж эргалонаш цайоагIаш лакхъярах а. Цу шаккхе тайпа гIулакхашта духьал цхьан ханна къовсам лоаттабе безаш лерхI Совещане хиннараша. Социалистически мехкий коммунистически а болхлой а партеш декхарийла я марксизман-ленинизман дерригъюкъара бакъдар революцен хаьдда йолча практикаца а шоай мехкашка социализм хьалъярца а дувзаш йола принципаш йизза чакхъяха, социалистически революцен а социализм хьалъяра а юкъарча законех дола гIулакхаш шоай мехкий къаьстта долча хьалашка хьежжа творчески леладе, вIаший шоайла Iомаяла а опыт дIа-юха эца а. Вахара опытаца техка дола социализм хьалъяра долча юкъарча законий гIулакхаш творчески леладари социализм хьалъяра формаш а методаш а тайп-тайпарча мехкашка тайп-тайпара хилари марксизман-ленинизман теорена юкъе ена юкъара ганз я.

Марксизман-ленинизман теоретически лард я диалектически материализм. Iалам, общество, адамий хьаькъал дегIадара дерригъюкъара закон довзийт диалектически материализмо маяххара дуне кхетадаро. Хинна дIадахачоа а, хIанз долчоа а, тIехьа тIахургдолчоа а нийса мегаш да иштта дуне кхетадар. Диалектически материализманна духьал латт метафизика а идеализм а. Нагахь санна марксистски политически парти дешашка хьожача хана диалектиката а материализманга а хьежжа ца хуле, тIаккха цхьан оагIорахь а субъективизме а уж дешаш кхетадерг да цо, дегIа ца йойташ уйла йокъаерг я цо, практиках хадарг я из, хIамай а явленей а йоагIаш йола анализ е ховргдац цунна, ревизионистски е догматически гIалаташ, политикан гIалаташ дергда цо. Практически балха тIехь диалектически материализм лелаяр, марксизман-ленинизман хьехамца кадрови болхлой а кхы дуккха бола нах а кхетабар партей доккхагIа долча декхарех цхьа декар да.

Болхлой а коммунистически а болама чурча оппортунистически наькъашта духьалара къовсам чIоагIагIа лоаттабар вай ханара боккха лоархIам бола гIулакх да. Совещанес белгал доакх коммунистически а болхлой а партеи могIараштa юкъера ревизионизми догматизми хоаддаяь дIаяккха езаш хилар. Ревизионизми догматизми болхлой а коммунистически а болама юкъе дIаяхача хана а санна, иштта хIанз вай хана а дунен тIа яьржа я. Догматизмои сектанствоси марксистски-ленински теорен дегIаяр а къаьстта хувцалуча хьалашка из теори творчески лелаяр а халача хьала тIа увттаду, къаьстта дола хьал Iомадар цитаташцеи начетничествоцеи хувц цар, партеш нахах хьакъостаярга вуг цар. Сектанствон чухь йисача, дуккхача нахах къаьсттача партена болхлой классан гIулакх цхьаккха дича а котдаккха могаргдац.

Догматизм харц а еш, коммунистически партеша вай ханара кертера бола кхерам лерхI ревизионизм, кхыча дешашца аьлча, болхлой классан революционни низ телхабеш дола, капитализм хилар е из юхаметтаоттаяр дIадехаш дола буржуазен идеологи санна йола, аьттехьара оппортунизм. МоллагIча цхьан партен дегIаяра къаьст-къаьсттача этапашка чухь а иштта кертера кхерам хинна дIаотта тарлугъя догматизми сектантствои. ХIара компартена къоасталу хIанзарча хана долча къерамех шийна бола кертера кхерам малагIа ба.

Белгалдаккханза даргдоацаш да, болхлой классо Iаьдал хьадаккхар революци йисте ялар а доацаш, революцен юхь мара ца хилар. Iаьдал хьадаьккхачул тIехьагI болхлой классана хьалхашка латт халкъа боахам социалистически ларда тIа хувцара а социализман экономически а технически база хьалъяра а дола доккхий декхараш. Иштта цу хана тIера Iокхесса йола буржуази массаз а юхаотта гIерташ хул; буржуазен, кагийча буржуазен, цар интеллигенцен уйлай низ обществе хIанз а боккха ба. Цудухьа боахаман а, культуран а, кхыча гIулакхашта а капитализм яргъя, социализм яргъя кот харна дукха ха еза. Буржуазен уйлаш юкъе хилар ревизионизм духъювла чухьара хьаст ба, империализман Iодкъама каравахар — цун ахьара хьаст ба.

Вай ханара ревизионизм гIерт марксизман-ленинизман сий дола боккха хьехам сий доадеш толхабе, из хьехам «къабеннаб» а общество дегIаяра бола цун лоархIам хIанз байнаб а йоах цо. Ревизионисташ гIерт марксизман дог дохаде, социализмах бола болхлой классани къахьегача халкъеи тешам боабе. Капитализмангара социализманга кхоачаш пролетарски революци а пролетариата диктатура а исторически хиланза даргдоацаш дола гIулакх хилара духьал ба уж, марксистски-ленински партес кулгал дар ца эшаш лерхI цар, пролетарски интернационализман принципаш харцъю цар, эггара хьалха демократически централизм а йоаккхаш, партен лоаттама кертера йола ленински принципаш дIаяхар дIадех цар, коммунистически парти йизза йола революционни организаци йолчара дискуссеш еча клуба тара йола цхьа хIама хилар дIадех.

Мехкашта юкъера коммунистически болама еррига опыто хьех, социалистически революцен, социализм а коммунизм а хьалъяра декхараш толамца кхоачаш дарна хиланза даргдоацар да коммунистически а болхлой а партеша шоай мугIарий марксистски-ленински цхьоагIо къаьстта чIоагIа лоаттаяр, из цхьогIо йоахеш йола фракцеши группировкаши юкъе ца ятар да яхаш.

IV

Коммунистическии болхлойи партешта хьалхашка латт исторически доккхий декхараш. Уж декхараш кхоачашдарна хиланза даргдоацаш да коммунистическии болхлойи партеш вIашагIкхотаенна ца Iеш, иштта еррига болхлой класс а вIашагIкхотаялар, болхлой классани ахархойи союз чIоагIъяр, беррига къахьегамхой а деррига прогрессивни мел дола адамаш а вIашагIкхотадалар, дерригача дунен тIара кортамукъал езаш а машар безаш а мел дола низаш вIашагIкхотадалар.

ХIанз вай хана дерригача дунен тIа эггара кертера дола декхар да машар лорабе къовсам лоаттабар. Дерригача мехкий коммунистическии болхлойи партеш машар безача а тIом хьашт доацача а массадолча низашца цхьана махулла чоIагIагIа из машар лорабеш бола къовсам котбаккха гIерт. Совещане хиннараша дIаккхайкаду машар бахьан, тIема дуьал, еррига паччахьалкхенаш машарца яхара тIехьа, Европе а Азе а кхерам ца хилар массанеша цхьана вIашагIдоллара тIехьа, герз кIезгдара тIехьа, ядерни герз юкъе доаладара а цунна тоахкамаш дара а духьал латташ мел йола паччахьалкхенаш, партеш, организацеш а къаьст-къаьста бола нах а шоаш хьалкхоабаш хилар.

Коммунистическии болхлойи партеш дерригача мехкашкарча халкъий демократически а къамий а хьашташ тешшаме лорадеш я. Болхлой классана, дукхача мехкий халкъашта хьалхашка хIанз а латт къам ший лоIамах хилар бахьан, колониальни агрессена а феодальни низ-Iодкъама а духьал лоаттабе безача къовсама исторически декхараш. Болхлой, ахархой, городерча кагийча буржуазен, къаман буржуазен а кхыча патриотизм йолча демократически низий а империалисташтеи феодалаштеи духьалара цхьоагIон фронт хьаянза ярг йоаца декхар да хIанз латтар. Дуккхача бакъдараша тешал ду патриотически а демократически а тайп-тайпара низаш дукхагIа а чIоагIагIа а мел кхоталу юкъарча къовсама гIулакх котдарг хиларах.

ТIема кхерама духьал къовсам а лоаттабеш, болхлой классои халкъашеи шоай къовсаман ирал махулла чIоагIагIа духьал йоах капитала монополитически группашта, сихдаь герз кийчдераш а, дунен керда тIом кийчбеш планаш вIаштIехьайоахараш а, цу гIулакха тIехьа дог ураувттадераш а уж хиларах тарра, цар иштта къовсам лоаттабу агрессен а реакцен а чIоагIаленна духьал. Монополей зIамгича кучкан хьашташ а политика а болхлой классан хьашташта духьал хинна ца Iеш, уж духьал да капиталистически обществон чухь мел бараштa а — ахархошта, интеллигенцена, городерча кагийча а юкъерча а буржуазена. Американски монополеша шоашта карадерзаде гIертача капиталистически мехкашка а экономическии тIемеи экспансен американски политикан Iазап тIалаттача мехкашка а машар бахьан, къам ший лоIамах хилар а демократически кортамукъал а лораяра тIехьа, къахьегамхой вахара торонаш тоаяра тIехьа, лаьттан кертера реформаш чакхъяхара тIехьа, къамий хьашташ дохкача монолей бе деррига Iаьдал доаллаш хилар дIадаккхара тIехьа латта, болхлой классои цун революционни партешеи хьалхале лелаеш бола дуккха нах вIашагIкхетарг хиларах бизза тешам болийта гIулакхаш гучадувл.

КIоаргга хинна исторически хувцамаш а мехкашта юкъе латтача хьала низаш а социализманна тIехьа далар бахьан долаш, болхлой классан, къахьегача ахархой, къахьегама интеллигенцен низаш социализман идеяша тIаувзаш хилар бахьан долаш социализм котъяла йиш йола дика торонаш хьахул.

Тайп-тайпара дола мехкаш капитализмангара социализманга дахар тайп-тайпара формаш йолаш хила йиш я. Болхлой класс а цун авангард — марксистски — ленински парти а социалистически революци машарца чакхъяккха гIерт. Из иштта чакхъялар болхлой классана, дерригача халкъа, мехкарча къамашта хьашт долаш хургдар.

Вай ханарча хьалаша торо хулийт шийна хьалха латта отряд керте а йолаш йолча болхлой классо дукхача капиталистически мехкашка болхлой а халкъа а фронтаца, кхыча тайпара баьча бартаца, тайп-тайпарча партей общественни организацей а барт-цхьоагIонца нах вIашагIтоха, граждански тIом боацаш паччахьалкхен Iаьдал хьадаккха, производствон кертера средстваш халкъа бе яхар Iалашде. ДукхагIа болча нахача барта а болаш, капиталисташцеи помещикашце барт хилар дIадаккха ца ховча оппортунистически элементашта меттахьа хIама а тохаш, болхлой классага торо хургъя халкъа духьалара, реакционни низаш эшаде, парламенте дукхагIа бараш тешшаме шийна тIехьа баха, буржуазен классови хьашташта гIулакх деш латтача парламентах къахьегача халкъа тIулакх деш йола парламент е, парламентал арахьа шерра къовсам лраттабе, реакционни низаша ю духьале революци чакхъяккха йиш йола торонаш Iалашъе. Доккхача монополитически капитала духьал, реакцена духьал, кIоаргга социальни реформаш хилара тIехьа, машара а социализмана а тIехьа болхлоша, ахархоша, городерча къахьегамхоша шерра, хадданза дегIабоагIача классови къовсама наькъаца де тарглургда из деррига а.

Эксплуататорски классашца халкъашта низаш деча хана, социализме баха кхыбола никъ лаханза баргбац — марарца боацаш социализманга бода никъ. Ленинизмо а хьех, исторически опыто бакъ а ду, доал деш йолча классаша шоаш раьза а йолаш Iаьдал хьахецаргдац яхаш. Иштта дола хьалаш эттача хана, классови къовсама къизал а цун форма а духхьал цхьан пролетариатах тийша доацаш, дукхагIа долча даькъе реакционни гIозараша наха духьал деча низех, социализм бахьан лоаттабеча къовсама моллагIча цхьан этапа духьал цу гIозараша деча низех тийша да.

ХIара къаьсттача мехка социализманга кхачара йола торо къаьстта долча исторически хьалашка хьежжа я.

Къахьегамхой вахара хьалаш тоадара тIехьа, цар демократически бокъонаш шеръяра а лораяра а тIехьа, къам ший лоIамех хургдола бокъо яккхара а из бокъо лораяра а тIехьа, халкъашта юкеърча машара тIехьа лоаттабеча къовсаме санна, Iаьдал хьадаккхеи социализм хьалъеи лоаттабеча къовсаме а социалистически партешца цхьа барт-цхьоагIо хилара тIехьа я коммунистически партеш. Социалистически партей аьттехьара лидераш барт-цхьоагIо ца хилийта гIерташехь а, коммунисташтеи социалисташтеи юкъерча барт-цхьоагIон гIулакхаш тоалуш латт. Коммунистическии социалистическии партешта юкъера идеологически барт ца хилар хIанз болхлой болама хьалхашка латтача вахарца дувзаденнача дукххача гIулакхашта цхьа барт хилара духьал хила йиш яц.

Болхлой классо Iаьдал ший бе деллача социалистически мехкашка, нахаца эйхха бувзамаш леладе йиш йола торонаш йолча хана, коммунистическии болхлойи партеш декхарийла я беррига шоай балха тIехь цахаддаш нахаца оагIув лувцаш хила, социализм хьалъяра а из лораяра а дола гIулакх, шоаш шоай мехка даьй хилар кIоаргга кхетадеча миллионаш болча къахьегамхой гIулакх а даь дIаоттаде. Дуккхача наьха активность а творчески инициатива а лакхъяра, нах цхьан бартахIа кхоатабалара, социалистически лоаттам чIоагIбара а социализм хьалъяр сихдара а Iалаьмате лоархIаме гIулакх да хIанз тIеххьарча шерашка социалистически паччахьалкхенашка социалистически демократи шеръеш а критикеи самокритикеи йоаржаеш а даь балхаш.

Шекало яц, болхлой класс цхьан бартагIа маярра кхотаяларна, беррига къахьегамхой а деррига прогрессивни адамаш а кхотадаларна, кортамукъал еза а машар беза а дерригача дунен низаш кхотадаларна дерригача мехкий коммунистическии болхлойи партеш цхьан бартагIа кхотаялар чIоагIде дезаш хилара. Уж иштта кхотаялар берригача наьха кхотабалара тIум я, болхлой гIулакх котдарг хилара кертера лард я из.

Коммунистическии болхлойи партеш къаьстта исторически бехктокхаме я дунен социалистически системан а коммунистически боламан а гIулакхашта. Укх Совещане дакъа лоацаш йолча коммунистическии болхлойи партеша дIаккхайкаду социалистически паччахьалкхений цхьоагIо чIогIъяра тIехьа мехкашта юкъерча болхлой боламан хьашташта тIехьа шоай барт — цхьоагIо а новкъостал а ца хаддаш шоаш чIоагIдерг хилар.

Совещанес дог гIаддаха белгал доакх дунен коммунистически болам лакхбалар, ше тохкаш дола цIенхошта гIулакхаш цо чакхдахар, белгал яьнна дукха коталонаш цо яхар. Коммунисташа шоай гIулакхашца къахьегамхошка дерригача дунен тIа дIахьекхад марксистски-ленински теори вахара теори хилар а из хьеха шоашта харал совгIа, социализман сий дола идеалаш эггара халагIа йолча практике а шоаш чакхйоахалга а.

Адамий историн чухь хулча хIара прогрессивни болама санна, коммунистически болама а ше беча новкъа холонаш а духьаленаш а нийслу. Цхьабакъда дIаяхача хана а хIанз а санна мара, тIехьа тIайоагIача хана а холонаштеи духьаленаштеи могаргдац историн дегIадара дизза законах дола гIулакхаш хувца, царна могаргдац къаьна дуне хувца а керда дуне хьаде а аьнна болхлой классо яь сий дола чIоагIо йохае. Коммунисташ къовсам лоаттабе болабеннача хана денз реакционни низаш гIерт коммунистех во мел дар дувцаш, уж гоам балийта а, уж дIабаха царна тIехьа а кхув уж, цхьабакъда коммунистически боламо цар атакаш йохаеш тIехьашка а йохаш, цу холонех чакхбаьнна из болам кхы а низ болашагIеи чIоагIагIеи хул. Керда заманга йодаш адамий общество дегIаярна духьале е гIертача империалистий реакционни низашта тIехьа тIа йоагIача хана а шоай цхьоагIон барт цаI хилар чIоагIдарца жоп тел коммунисташа.

Империализмас «коммунизман кризис» я яхаш доацараш дувццашехь а, коммунистически болам дегIа а боагIа чIоагI а лу. ССКП ХХ-ча съезда исторически соцамаш советски Союза Коммунистически партенеи СССР-е коммунизм хьалъярнеи боккха лоархIам хинна Iац, дунен тIарча коммунистически болама кердача этапа юхь дIайолайир цар, марксизман-ленинизман лардаца из болам дIахо дегIабарна нокъостал дир цар. Укх тIеххьарча хана Китае, Франце, Итале толамца чакхъяьннача компартей съездаша тешам болаш хьахьекхар партийни мугIараш барт болаш а кхотабенна а хилар, уж пролетарски интернационализман принципашта тешаме хилар. Коммунистическии болхлойи викалий укх Совещанес а иштта тешал ду коммунистически болам дерригача дунен а кхотабенна хиларах.

ВIаший шоайла дага а баьнна, Совещане хиннараша вывод йир, вай ханарча хьалашка, кулгал деш бола деятелаш вIашагIбеттабаларах тарра а вIаший шин оагIоно шоайла информаци еш хиларах тарра а, бакъахьа да къоастаде дезаш латта дешаш къоастадарна, вIаший опыт эца, шо-шоаш кхетадераш а позицеш а вIаший ювца, юкъара гIулакхаш — машар, демократи, социализм бахьан лоаттабеча къовсаман тIехь барт вIаштIехьа баккха хила езача хана коммунистическии болхлойи партей йоккхий Совещанеш яр.

Совещане хиннараш, дог-уйла цаI йолаш тешаш ба, шоай мугIараш вIашагIкхота а деш, цу лардаца болхлой класси дерригача мехкий халкъаши вIашагIкхотадеш, коммунистическии болхлойи партеша шоаш дIахьалха ювлаш дIахьоча новкъа шоашта духьал нийслу духьаленаш йохаерг хиларах а дунен тIа машара, демократен, социализман гIулакха керда доккхий толамаш дахарна тарга озарг хиларах а.

(1957-ча шера 22-ча ноябрера «Правда»).

Коммунистическии болхлойи партей викалий хиннача

СОВЕЩАНЕН ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизар дездеш Москве хиннача коммунистийи болхлойи партей делегацеш, шоаш Москве хилара лоархІам а баь, безаме вІашагІ кхиттача масса а йолча партена дезаш а дагалатташ а дола дешаш дийцар.

Ноябрь бетта 16—19-ча денага каччалца Москве Совещани хилар. Цу Совещане хиннаб викалаш: Австрален коммунистически парте, Австрен коммунистически парте, Албанен къахьегама парте, Алжирски коммунистически парте, Аргентинан коммунистически парте, Бельген коммунистически парте, Боливен коммунистически парте, Болгарски коммунистически парте, Бразилен коммунистически парте, Великобретанен коммунистически парте, Венгерски болхлой социалистически парте, Венесуэлан коммунистически парте, Вьетнама къахьегамхой парте, Гватемальски къахьегама парте, Германен коммунистически парте, Германен единой (цхьан — болча) социалистически парте, Гондураса коммунистически парте, Грецен коммунистически парте, Данен коммунистически парте, Доминикански республикан халкъа социалистически парте, Израилан коммунистически парте, Инден коммунистически парте, Индонезен коммунистически парте, Иорданен коммунистически парте, Ирака коммунистически парте, Испанен коммунистически парте, Итален коммунистически парте, Қанадан прогрессивни болхлой парте, Қитаян коммунистически парте, Қолумбен коммунистически парте, Қореян къахьегама парте, Қоста-Рикан Народни Авангард яхача парте, Қубан Халкъан — социалистически парте, Люксембурга коммунистически парте, Малаян коммунистически парте, Марокканси коммунистически парте, Мексикан коммунистически парте, Монгольски Халкъан — революционни парте, Нидерландей коммунистически парте, Новой Зеланден коммунистически парте, Норвеген коммунистически парте, Панаман халкъан парте, Парагваен коммунистически парте, Перунан коммунистически парте, Польски вІашагІкхиттача болхлой парте, Португальски коммунистически парте, Румынски болхлой парте, Сан-Марино коммунистически парте, Сиренеи Ливанеи коммунистически парте, Советски Союза коммунистически парте, Таиландан коммунистически парте, Тунисски коммунистически парте, Турцен коммунистически парте, Уругвай коммунистически парте, Финлянден коммунистически парте, Французски коммунистически парте, Цейлона коммунистически парте, Чехословакен коммунистически парте, Чилен коммунистически парте, Швейцарски къахьегама парте, Швецен коммунистически парте, Эквадоран коммунистически парте, Югославен коммунисти союза, Японен коммунистически парте.

Совещание хиннараш вІаши-дагабаьлар хІанз дунен мехкашта юкъе латтача кертерча гІулакхашта.

Қоммунистическийи болхлойи партей викалаша оттадир дерригача мехкашкарча болхлошкеи ахархошкеи, дерригача дунен тІарча маІача нахагеи кхалнахагеи, берригача дика уйла йолча нахагеи машара Манифестаца кхайка, цун йоазув укха газета тІа да.

Марксистско-ленински идеологеца а пролетариата интернационализман принципашца а вІашагІ хоттаенна йолча вежарий партей совещани чакхъяьлар чІоагІача къахьегама гІулакхашца а дегабезамца а.

МАШАРА МАНИФЕСТ

Болхлойи ахархойи! Іилман, техникан, культура болхлой! Дерригача мехкашкара дикача дагара нах!

Шуга, шун хьаькъалга, шун деnага кхайк тхо, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен шовзткъа шу далар дезде, аьнна Москве вІашагІкхийтта тайп-тайпарча мехкашкарча коммунистически а болхлой а партей викалаш.

Вай массане а дагахьа хІанз а диццаланза да къизеи нах хІалак беши хинна шоллагІча дунен тІема гІулакхаш. Цо цІеца ехка лараш а кхоачашйовнза я, дале а, сатийнна ядача городийи юртийи цІеношта тІалатт кердача, бІазза дукхагІа хІалак хилар дергдолча тІема кхерам. ЦІаккха а дІа ца боалаш, дайман кердача тІема кхерам цІеной кхуврчашка ца латташ, цу кхерамо вахара ираз баьд ца дерзадеш, сатем ца хулийташ дола ер хаттараш наха хьалхашка ца увтташ хІанз укх дунен тІа цхьаккха а мохк бац:

фу хургдол-хьогІ кхоана, бутт баьлча, шу даьлча? Юха а тІемо лотаяьча цІерах доагард-хьогІ вай цІенош, хІаьта долла хІама хІалак деш йолча атомнии водороднии бомбаша цІаьхха доадердхьогІ вай а вай бераш а.

Дунен ши тІом латтача хана цар чам дика байза да адамаш. ТІом эттача хана эггара доккхагІа дола зе шоаех кхеташ болча дог цхьалхарча къахьегамхошта ховш да, тІехьа тІабоагІача хІара тІемо шийца кхы а дукхагІа хала Іазап дахьилга, кхы а дукхагІа мехкаш дохаделга, кхы а дукхагІа нах боабелга, шоаш дІадахарна дукхагІа ха эшащ дола унзара гІулакхаш кхы а дукхагІа оттаделга.

Йоккхийча империалистически паччахьалкхенаша оттабаь а германски миллитаризмас болабаь а болча дунен хьалхарча тІемах итт миллион саг велар. Итташ миллионаш хиллал бола нах унахцІена боацаш, ах-астагІа баь, айпбаьха дІахийцар. Моцал а кхы эшамаш а Іовшийтар тІемо дуккхача къамашка.

Керттера инициатор германски фашизм а йолаш хьайнача дунен шоллагІча тІемах Іалаьмате йоккхий армеш, тІема фронташ чулаьца Іанзар тІема кхурккилго. Авиацес еттача бомбаша йохайора тІема гаьна яда городаш, боабора эзараш, бІаьш эзараш хиллал бола граждански нах, гитлеровски лагерий набахтенашка, газ чуетташ йолча камерашка байра миллионаш хиллал маІа а кхал а нах, бераш. Эзараш дика тоаенна городаш яхккал, бІарчча къамаш даарца а дувхарца а Іалаш дилла дукха дола рузкъаш хІалак хиларга, нах боабарга дахийтар. Човнаш хинна а ах-астагІа баь а бисаь миллионаш нах боацаш а, 30 миллионал дукхагІа саг венна дІаваьлар дунен шоллагІча тІемах, ше йисте боалача тІеххьача деношка, тІехьа тІайоагІача хана дукха нах боабеш дола гІулакх юкъе дарна бола кхерам хьа а хьокхаш, тІема юстара ядача японски городашта атомни хьалхара ши бомба техача тІемах.

ТІехьа тІабоагІа тІом — нагахьа санна адамаша из хулийте — хІанзолца хьа наха бІарга мел дайнар диццердголаш хургболга ха-м е Іилманхочун кхетам а, е поэта фонтази а эшац. Европе а, Америке а, Азе а, Африке а, Австрале а бахача наха ховш да, дунен хьашт доллаш йолча миІинге кхача а, из моттиг хІалакъе а мопаргдола селла доккхий низаш Іаламгара хьамукъа а даьха саго ший карадерзадаьлга.

Сатийнна хьула а венна, кхерам а боацаш саг Іе йиш йолаш моттиг хургьяц кердача тІемах. Атомни-водородни а ракетни а тІема цІеро чулоацаргдар дерригa къамаш, адамий тІехьа тІайоагІача дуккхача тІехьенашта лаьрхІа саг варгвоацаш дукха зе а даргдар цох.

МоллагІча къамах уж бале а, политически кхетами лелабу дии моллагІа цар бале а, моллагІа босс болаш уж бале а, дерригача дунен тІара дог цхьалха къахьега нах машаре баха безам болаш ба. Дерригача дунен тІарча дог цхьалхарча къахьегамхоша хетт:

Шийна низ кхоачаш долча хьаькъалца Іаламгара ерригa цун къайленаш хьа а йоахаш, цу Іалам тІа тІа-тІа дукхагІа шийдоал увттадеш волча сага, говзалца хьаяь советски Лаьттан спутникаш хецар бахьан долаш кастта седкъашка кхача могаргдолаш волча сага — иштарча сага могаргдац-теш тІом а шоайла хІалак белга а ца хулийташ соцаде?

Оаха, коммунистически а болхлой а партей викалаша, адамашта тІакхоачаш долча хІаманна тхоаш бехктокхаме хилар диззаь кхета а деш дІакхайкаду:

ТІом ца хила йиш йоацаш бац, тІом ца хилийта йиш я, машар лорабе а чІоагІбе а йиш я.

Адамий историн чу 40 шу хьалха керда зама хьайийлача мехка столице вІашагІкхийттад тхо. 1917-ча шера историе чу эггара хьалха эрсий лаьтта котъьялар социалистически революци. Іаьдал шоай бе а делла къахьегамхоша шоашта хьалхашка ер декхар оттадир — Іоткъаман массайола форма а саго сага эксплуататци елга а дІадаккхар. Ленина партен хьалхаленца Россерча болхлошеи ахархошеи шоай байракхаш тІа дІаязйир машара лозунг, хІаьта уж цІаккха а цу тІара ца боалаш хьа а боагІа. Ше бахаш даьккхача укх 40 шера Советски Мехко машарга бода никъ баьхаб дерригача адамашта, из тІакхувш хиннаб — империалисташа чІоагІа духьаленаш ешшехь а — моллагІа тайпа общественни строй цар яле а, дерригача мехкашца машаре гІулакхаш а леладеш бахарна.

Шоай бахара эшаш гІулакх из хиларах, машар бахьанце лелабеча къовсамца хьинаре дакъа лоацаш хиннаб капиталистически мехкашкара болхлой а. Из дог-цІена дика гІулакх хьаллоацаш хиннаб дерригача дунен тІара дикагІа бола нах. ХІаьта а машар хьашт долаш болча наьха низ кхачанзар кердача катастрофах, дунен шоллагІча тІемах адамаш лораде. Сов кІезига дар уж низаш, хІаьта Советски Союз цу хана ше цхьаь-цхьа мохк боацар бацар, цІаккха а хувца ца луш, машар бахьанце къувсаш хиннар.

Тахан оаха, коммунисташа, дІаях, хІанз тІом ца хилийта йиш я, машар ца бохийта йиш я. Оаха из бокъонца тхоай дегаш цоах тийшаь ях, хІана аьлча, хІанз дунен тІара хьал а вІашдухьалара низаш а кхыча тайпара да.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцес хьабаь бола Советий Мохк хІанз цхьаь а кхыча паччахьалкхенаша дІахоадабаь уллаш а бац. Фашизм эшаяьчул тІехьагІа хьахилар Іалаьмате йоккха, миллиард гаргга нах чулоацаш йола социализман лагерь. Машара а мехкашта юкъе дика гІулакхаш оттадара а, цар общественни системай бе-башхалга ца хьожаш, паччахьалкхенашта юкъе машаре гІулакхаш лоаттадара а тІакхувш Советски Союза оагІонца оагІув болаш йода цхьаькха Іалаьмате йоккха социалистически паччахьалкхе — халкъий Қитай. Цу машара гІулакхашта тІехьа къувсаш да Европера а, Азера а халкъий демократен мехкаш.

Советски Союзеи кхыча социалистически мехкашкеи промышленность а, Іилма а, техника а цІаккха а ца хиннача тайпара чІоагІа дегІадаро гІоду машара гІулакха, низ болаш духьале ю тІом хьоабарна.

Кхы цхьаькха керда низ а ба дунен тІа сома — баьнна: Октябрьски революцес сомадаьха, дуккхача замалахь шоашта тІалаьтта дукъ тІера Іокхесса е Іокхоссаш доахкаш дола, шоай мехкий чурча гІулакхашта юкъе империалистически низаш чу ца а гІертийташ, машаре даха безам болаш дола колониальни адамаш. Шоаш тІехьабиса хилари шоашкара къели дІаяккхара духьа цар лелаю машара а нейтралитета а политика, йовзаш йолча «пхе принципан» политика — мехка бІарчали суверинитети вІаши лоархІаш хилар, вІаши ца латар, хІаране чурча гІулакхашта юкъе ца гІертар, бокъонаш цхьатарра хилари шинна оагІонна пайдана хилари, вІаши гІулакх а долаш паччахьалкхенаш яхари.

Социалистически мехкашкара адамаш, Малхболен адамаш хинна Іац тІом ца безаш. ТІом гоама ба шозза из шоаш лайна долча Малхбузехьарча капиталистически мехкашка дахача адамашта а.

Машара низаш Іалаьмате дукха да. Царна могаргда тІом ца хилийта а машар лорабе а. Цхьабакъда, оаха, коммунисташа, тхоай декхар лоархІ Іалаьмате къизача, нах боабеш болча тІема кхерам дІабаьнна ца хилар дунен тІара берригача нахага дІахойтилга.

Машара гІулакха, адамаш маьрша дахарна бола кхерам мичахьара боагІа? ТІом хьашт долаш яраш, тІом дагакхоабараш я дІабахача дунен шин тІемах а, герзий кхоачамаш хьадеш хІанз беча сухалех а дувцилга йоаццаш йІаьхий хинна капиталистически монополеш. Герзий кхоачамаш хьадарна беча сухало, мономолешта Іалаьмате доккхий пайдаш а телаш, тІехь-тІехьа дукхагІа Іоткъаш дола дукъ тІадул къахьегамхошта, дикка воча доакх мехка экономически хьал. Қапиталистически монополешта, къаьстта а американски монополешта, из хьашт хиларах цхьацца йолча капиталистически паччахьалкхений доалерча гІозараша тІаэца ца тугаш юхаетт герз Іодиллара хьакъехьара, ядерни герз ца магийтара хьакъехьара, керда тІом ца хулийташ соцабартахьа дерзадаьча иштта кхыча гІулакхий хьакъехьара предложенеш. ВІашагІкхийттача Қъамий Организаце (ООН-е) кІезига предложенеш тийннаяц машар безаш долча мехкаша, нагахьа санна уж тІаийцача машар чІоагІ а бергболаш, кердача тІемах бола кхерам мел а бергболаш йола предложенеш. Цхьанне а харцде йиш йолаш дац, герзий кхоачамаш делга соцадара а атомни тІема кхерам дІабаккхара а дешаех, паччахьалкхенаш шоайла машар а болаш яхара хьакъехьа, паччахьалкхенашта юкъерча гІулакхашта хиланза баргбоаца тешам оттабарна хоадам беш йола фактор шийх хула царна юкъе лела экономически гІулакхаш тоадара хьакъехьа ООН-е тийнна рпедложене шдерригача къамашта ма эшшара хилар. Уж дешаш къоастадарах тийша да машара гІулакх, тІайоагІача тІехьений гІулакх. Паччахьалкхенашта юкъера гІулакхаш кхохкаденна хулийтилга хьаштдараш мара хургбац цу предложенешта тІагІертта духьале еш.

Цхьабакъда, е коммунистически партей а, е цхьаь-цхьан социалистически мехка а долаш дац тІом хьоабелга, кхыча мехкаех латилга, наьха лаьтташ хьалувцилга де дезаш бахьан. Советски Союзага, халкъан Қитаяга шоашка шортта да лаьтташ а, лаьрхІа саг варгвоацаш Іаламан рузкъаш а. Цхьанна социалистически мехка яц тІом хьашт-долаш йола классаш е бахача наьха социальни тоабаш. Укхаза Іаьдала доале латтараш ба массаболча тІемах а эггара доккхагІа дола зе шоаех кхийтта бола болхлойи ахархойи. Мишта ловргда царна керда тІом хилар? Қоммунисташа дагакхоаба керттера гІулакх да берригаш а дика бахаш, дерригача адамий гІулакх тоаденна долаш, къамашта юкъе дайман машар болаш йола общество хьаелга. Ишта общество хьаярна социалистически мехкашта бохаргбоацаш бола чІоагІа машар эш. Цудухьа коммунистел чІоагІагІа тІема моастагІий болаш, машара гІулакх царел чІоагІагІа хьаллоацаргдолаш саг вац!

Шоай общественни а политически а система цхьанна къамах а низагІа дІайолла безам болаш дац социалистически мехкаш. Уж чІоагІа тийша да социализм котъяланза ярг ца хиларах, цхьабакъда, царна иштта ховш да, арахьара хьатІа а ена социализм ІойогІа йиш йоацилга, из эггара хьалха хІара мехкарча болхлой классо а прогрессивни низаша а мехка чухь лоаттабеча къовсамах хьахулга. Цудухьа социалистически мехкаш вІалла а хьаштдолаш дац кхыча мехкий чурча гІулакхашта юкъе гІертилга, цхьабакъда, цар иштта мара могийташ дац шоай чурча гІулакхашта юкъе кхыбараш гІертилга а. Цудухьа кхыча мехкех низагІа шоай система дІайолла гІерт социалистически мехкаш, цунца цар дуненна кхерам а тувс, яхаш, дувца хабараш, машар безаш бола нах Іехабе гІертилга мара кхы хІама дац.

Машар хьаштдолаш болча берригача наха шоай низаш вІашагІтохе, тІом хьоабе гІертачар леладеча гІулакхашта адамаш кхы а дукхагІа сома хуле, кхерама кІал латташ дола машара гІулакх лорадара духь шоаш лоаттабу къовсам чІоагІбелга шоай сийлахь декхар долга чакхдаллалца цар кхетадойя мара хулалургдац боха ца байташ машар дІачІоагІбелга.

Дерригача дунен тІарча адамий гІулакх тоадалар дага а кхоабаш, прогрессанеи дерригача халкъий тІахургдар сийрда хиларнеи тІа а кхувш тхо кхайк:

маІача нахага а кхалнахага а,

болхлошка а ахархошка а,

Іилмани искусствани болхлошка,

хьехархошка а гІулакхерча нахага а,

кагийча нахага,

ремесленникашка, торговцашка, промышленникашка,

социалисташка, демократашка, либералашка,

цар политически а дина а гІулакхашка хьажа доацаш, берригача нахага,

шоай даьхе езаш мел волчунга,

тІом хьаштдоацаш мел волчунга,

дерригача дунен тІарча дог цхьалха долаш мел волча къахьегамхочунга.

Тхо кхайк шуга массанега:

тІема кхерам хІара денна совбоахаш а, эггара йоккхагІа йола хало шоана, къахьегама наха, тІаюллаш а дола герзаш хьадара гІулакх соцаделга дІадеха;

атомнии, водороднии герзаш хьаделга а уж тІема юкъе доаладелга а ца могийтилга, хІаьта цох эггара хьалхагІа де дезар из хиларах тарра, цу герзашта тохкамаш делга соцаделга дІадеха;

тІема блокий а кхыча мехкашка тІема базаш ехкара а политика дІайоаккхилга дІадеха;

Европан дег юккъе германски милитаристаш, тІеххьарча тІема уж керттера бехке бараш герзашца кийч ца белга дІадеха;

Юхерча а Юкъерча а Малхбоале империалисташа леладу во гІулакхаши тІема провокацеши совцаелга дІадеха;

хьаллаца коллективни моаршала политика, тайп-тайпара общественни системаш машаре яхара политика, адамашта юкъе шерра экономически а культурни а гІулакхаш оттадара политика.

Тхо кхайк шуга массанега а:

дІадеха шоай правительствошкара ВІашагІкхийттача Қъамий Организаце цар машара политика лелаелга а шийлача тІема политиканна цар духьале елга а.

Тхо кхайк дерригача дунен тІа мел болча дог цхьалхарча къахьегамхошка:

ВІашагІ а кхийте къовсам лоаттабе:

1) атомнии водороднии герзашта тохкамаш делга вІалла кхы юкъ йоацаш соцадайтара тІехьа;

2) укх гаргарча хана из герз хьаделга а юкъе доаладелга а хабар доаццаш соцадайтара тІехьа.

Оаха, коммунисташа, тхоай вахар социализман гІулакха хетадаьд. Тхо, коммунисташ, цхьанна хІамо шек доахаргдоацаш тешаш да из сийлахь-доккха гІулакх котдарг хиларах. Духхьала цудухь, тхоай идеяш — Марксеи Ленинеи идеяш, пролетарски интернационализман идеяш — котъярг хиларах тхоаш тешаш доландаь машар безаш а, машар бахьанце къовсам лоаттабеш а да тхо. ТІом — тха моастагІа ба.

ХІанз денз тайп-тайпара социальни системаш йола мехкаш машара Іилма, машара техника дегІайоалае шоайла яхь лоаттаеш хилда. ТІем тІа а ца хьувкхаш, прогресс бахьан, адамий бахара торо тоаяр духь лелаеча яхьаца хьахьокхалда шоаш толаш хилар.

Оаха тхоай кулг лу дог цхьалха мел болча къахьегама нахага. Дерригаш вІашагІ а кхийтта тІера Іокхоссаргда вай адамашта Іоткъам беш дола тІема кхоачамий дукъ. ТІемах, нах боврах, хІалак хиларах болча кхерама кІалхара доаккхаргда вай дуне! Прогрессага долхача адамий сийрдеи иразеи дола хургдар да вайна хьалхашка латтар.

Дуненна машар!

Ер Манифест тІаийцай укх лохехьарча мехкашкарча коммунистически а болхлой а партей делегацеша: Автрален, Австрен, Албанен, Алжиран, Аргентинен, Бельген, Боливен, Болгарен, Бразилен, Великобританен, Венгран, Венесуэлан, Вьетнаман, Гватималeн, Германски Демократически Республикан, Германен Федеративни Республикан, Гондурасен, Грецен, Данен, Доминикански Республикан, Израилан, Инден, Индонезен, Иорданен, Иранен, Испанен, Итален, Қанадан, Қитаян, Қолумбен, Қореян, Қоста-Рикен, Қубен, Люксембурган, Малаян, Мороккан, Мексикан, Монгольски Халкъан Республикан, Нидерландан, Новой Зеланден, Норвеген, Панаман, Парагваян, Перун, Польшан, Порггугален, Румынен, Сан-Маринан, Сирени Ливени, Советски Союзан, Таиландан, Тунисан, Турцен, Уругваян Финлянден, Францен, Цайлона, Чехословакен, Чилен, Швейцарен, Швецен, Эквадоран, Югославен, Японен.

Дерригача дунен пролетариата баьчча а хьехархо а

(Фридрих Энгельс ваьча дийнахьа денз 137 шу дизарга)

Тахан 137 шу доал пролетариата баьчча а хьехархо а, Маркса доттагI а гIонче а хинна Фридрих Энгельс вав. Дерригa ший вахар, ший низ, ший хьаькъал, шийна ца кхо ца деш, къовсам лоаттабаьб цо болхлой класс кортамукъаяккхар тIехьа, коммунизма тIехьа.

Дунен тIа кIезига хургьяр Энгельса цIи ца хозаш йола моттиг, цу сийлахь-воккхача къовсамхочун а хьаькъалхочун а турпален никъ дага ца сохаш йола моттиг. ХIаьта, нагахьа санна Энгельса цIи цхьабараша, саг воацаварца бахачар, оакхарий эгIазлонца ювце, кхычар, саг корстамукъаьаккхара тIехьа къовсам лоаттабьачар, боккхача безамца хьоаю.

Вешта хила йиш а яц-кха дунен тIа тайп-тайпара йола шилагерь йолча замана чухь — котъювлаш, шерлуш латта социалистически лагери, йохаш, готлуш латта капиталистически лагери.

Фридрих Энгельс ваьв 1820 шера 28 ноября прусски паччахьалкхен Рейнски провинце, Бармен яхача городе. Цун да текстильни фабрикант хиннав. ХIаьта цудухьа хила а мег Энгельса зIамига волча хана денз болхлой вахар Iомадарга хьашт долаш хилар. Цу хана денз кер чу дуссар цунна цхьабараш, масала, цун да, дикен аттен, хIаьта вожаш, масала, цар фабрике болх беш бола болхлой, вон хален хIана бехкьогI яха хаттар. Цу хана денз моастагIал лаьцар цо нах боадарба духьал.

Энгельса да цунах ший гIулакх шийла тIехьагIа дIахоьхоргдолаш купец - текстильщик кхеве гIертар. Цудухьа гимназе деша вагIачара хьа а ваьккха, цхьан шера болх байтар цо къоначa Фридрихагa ший конторе. Цхьабаькъда, зIамига саг эцарца — йохкарца дукха безам болаш-м вацар. Цун долаш хиннар книжкаш, спорт, поэзи (Энгельс стихаш язъеш вар) яр.

1839 шера Энгельса хьоашал тосс публицисто Бернеси поэто Гейнеси кулгалдеш хиннача «Къона Германи» яхача литературни группаца. Цу группас шийна художественни публицистически произведенешца французски революцен идеяш йоаржайора. Цудухьа чIоагIа лоаржIаме хилар из группа Энгельса политически уйлаш кхеъяна. Эггара хьалхара ший политически уйлаш Энгельса стихашца кхайкаш «Ф. Освальд» яхача псевдонимаца арахийцача «Бедуины» яхача стихотворене тIа бедуинаш (дIа-юха ухаш бола Iарпий) — «эрий-арен кура кIантий» дукхал увттабу цо бедуинаша сакърдийта дезача цивилизованни публикана. Стихотворени чакхйоал дешашца:

Хьаьший, укхаз моттиг яц шун,

Шоай Малхбоале юхадолле!

Кийчбенначар кхеторгдац шу,

Хазац, царна оаз шун илле.

Иштта, политически уйлаш дегIаярра хьежжа, болхлоща-гара безам совгIбаларга хьежжа деааммaн кер чу хургIолаш чIоагIлу цун керттера цхьа уйла—адамаш боацабара низIоткъама кIалхара дахарна дерригa ший вахар хетадар.

Энгельса вахара юкъе чIоагIа лоархIаме хинна шоллагIа йола эпизод 1844 шера цунна Маркс вовзар хиннай. Цу хана Энгельс Берлински университете философи а Iомаяь, дукхахьа моттигашка а хинна, политически кхетам лакхбенна вола революционер вар. Энгельсен Марксеи вIаший доттагIал лоац, хIаьта из доггагIал чIоагIа хиларца, тешшаме а хоза а хиларца цунца нийслургдоаццакхы хинна а дац. Цу хана денз цхьан къахьегаш хьаененаш яр шиъ къовсамхо.

Цхьан минута сацийташ цар шоай революционни болх. 1848 шера Франце февральски революци хьайча, Париже хул ук шаккхе а, тIаккха апрель бетта Германе революци йолаелча Кёлне а баьхка, «Рейнски Керда «Газета» вIашагI а делла, боккха революционни болх бу цар. Цу революционни гIулакхех цар язъьича революционни произведеней лард хилар.

Ше, дунен болхлой болама гIорваьнна деятель хиннача Энгельса боккхагIа теркам Маркса гIулакххий бу. «Капитал» яздеш хиннача Маркса материальни гIо дара духьа 1850 ш. Манчестере торговой фирман контоpщикал балха вода из, хIаьта марксизма моастагIашта духьалара къовсам Маркс мукъа ца хилар бахьан долаш ше дIа а кхухь.

Коммунистически общество вIашагI йоллара Iилма хьакхеллачар шоллагIча мете латт Энгельса цIи. Цун перона кIалхара араяьнна Iалаьмате йола произведенеш: «Шеллинги нийсадар гучаддккхари», «Политически экономех йолча критикан очеркаш», «Англен болхлой класса хьал-торо», «Анти - Дюринг» «Iалама диалектика» и. кх. а. Марксаца яздадь цо: «Святое семейство», «Немецки философи» «Коммунистически партен манифест» и. кх. а.

Ший доттагIа Маркс а адамаш кортамукъадоылар а мел чIоагIа Энгельса дезаш хиннад хьахьокх Маркс венначул тIехьа йистедаккха цун ца кхийна «Капитал» Энгельса йистедаккхаро. 1885 шера цо кийч а даь, арахецi «Капитала II том, хIаьта 1894 ш. III том а арахец.

Укх лакхе язбаьча массехк мугIарца дувцалургдац болхлой болама сийлахь-воккхача къовсамхочун сийлахь-доккхача гIулакххий лоадам боаццаш дола дакъа а. ТоъаM болаш да. Энгельс ший политически гIулакхаш доладаьча хьалхарча деноша денз ше валлалца боккъонца вола революционер, дерригача дунен пролетариато Iалаьмате чIоагIа лоархIаш хинна баьчча, мискача наьха классовой хьашташ лорадеш къовсамхо волаш кховзтйна шера гаргга къахьегаш хилар, аьлча.

УСМАНОВ IА.

ГIалгIа-лор—Таира Тонгиева

Лора кабинета чу хьачувоал цамогаш вола саг. КIай халат а дувхаш йолча кхалсаго безаме тIаэц из. Из я гIалгIа Тангиева Керма Таира — республиканск и больницен пхелагIча отделенера рентгенолог.

Цамогара дух тIа йоа гIерташ лаьрхIе каъмьл ду цо цамогача сагаца. Цул тIехьагIа болх бе йолайолийт низбола рентгеновски аппарат. Цун новкъосталца цамогача сага кера къайленаш гучайоах лоро-Тангиевас, цамагара бахьанаш нийса оттаду.

1957-ча шера февраль бетта денз болх беш я Керма Таира республиканск и больнице онерча лораша. Уйлаш цхьан кога тIа ялацар цар, хIаьта цамогаш вар тIехь-тIехьа халагIа хулар. Цул тIехьагIа Грозненe воалаве лаьрхIар из. ГIалгIай лоро Тангиевас цу хана къастта нийсен дикен кхоачадир тохкамаш. Цо нийса оттадир пехкашкара лазар бокъонца малагIа да ховш ца хилча, цунна дарба де йиш ца хилар. ХIанз лор — рентгенолога корадаьд из бахьан. ХIанз гIулакх вокх специалистаьца да-цар дика дарба ду совхозa болхлочоа.

1957-ча шерага кхаччалца Северни Казахстане болх баьб Керма Таирас. 1946-ча шера Алма-Атински институтера даьлча лечебни факультет йистеьаккхачул тIехьагIа Булаевски районерча Читовски ялатий совхозе балха хьожаяьй из. Больницен лакхехьара лор йолаш цхьайтта шера болх баьб цо.

Цкъа больнице хинна кхIама дувц. Урус-Мартановски районерча совхоза болхло воалавир цига цкъа. Фу лазар да цу сага? Цу хаттара жоп дала гIерташ дукха ха яьккхар хьалха.

— Больница дика яр тха, — яхаш даьгалувц новкъ, Тангиевас.— Типови проектах хьалъяр из. Хирургически а, терапевтически а, кхыйола а отделенеш яр цига. Дукха ца говш рентген-аппарат а кхачар тхога. ТIаккха лаьрхIар аз рентгенолога говзал Iомае. Курсашка а яха, уж йисте а яьха, совхозе юхаера со.

Юрта больницен къаьстта йоакхо йора совхозе баьш аха доладеннача хана. Йоккхача баьш оахача совхоза больницах бокъонца йола тIехдика дарбай заведени хиннай.

...ХIанз Грозне дика болх бе новкъостал ду Тангиевана шеa кхьалха Iомаяьча говзалаша. ХIара бетта 600 совгI сага тохкам бе безаш хул из. Царца хул промышленни предприятеш болхлой а юрташкара къахьегамхой а. ХIаьта эшача хана ше ух лор-рентгенологаш районе. ЧIишка а хиннай из.

Ше яьхачар тIа саца ца Iеш, дIахо а совйоах Керма Таирас ший говзал. Дукха хIамаш Iомаду цо РСФСР заслуженни лор волча Нохч-ГIалгIай АССР кертерча рентгенологагара Леонид Григорьевич Гальцмангара. Дукха Iилман книжкаши журналаши деш, лорий болхлой конференцешка ух.

Новкъ. Тангиевана дика хов советски специалист масса а оагIонгахьара дийна хила везаш хилар, политически кхетам совбаккха безаш хилар. Цудухьа деша яхай из КПСС-а Грозненски горкомерча марксизмa-ленинизман сайнарча университете.

ГIалгIа-лор Тангиева — вай советски интеллигенцен сийдола болхло я.

Я. БЕРГЕР.

Сурта тIа: лор Т. К. Тангиева ший кабинете.

В. Елизарова сурт.

3-ча отделене балха юкъера кхоачам боацараш дIадаха

МагIалбикерча «Ингушски» яхача совхоза СоагIапчарча 3-ча отделени дика хьаяь, партIата доахан чудоаккхаде йиш йолаш кхийш да, доаханга дIахьажа шоай гIулакх дукха а дезаш, балхах дог а лаьаш дукха а нах ба.

Ерригача районе йовзаш я божабеттархо Галаева Зина. Тха корреспондент цу отделенен ферме кхаьчача хана ше Iунал деш долча доаханна хий моладеш йолаш Зина. Болх миштa лел хьа аьна шийга хаттар дича Зинас йоах: Сей болх дукха безаш, ма-мога дукхагIа пайда эц а гIерташ я со, бакъда хIана хьа тIа дена Iа а да фермаш йолча хьа тIа эза доакъар а дац, цо чIоагIа новкъарло ергья тха балха. Иштта ший болх дика лелабеш а эггара хьалагIа дола гIулакхIаьсий хьалкхеделга шийна тIа а ийца шен сесаг Надеждeн, вoI Андрейн шийца а болаш болх беш ва Симон Яков. Iаьсий чу долча кхийна кIийле дерригa кIоагаш а доакхаш я, новкъ. Симона йоах сона цементи жагlен хьабахьаре айса дезаш дола хIама а даь кIийле тоаргъяр аз. Иштта шоай болх дукха безаш, шоаш ца хьовш болх бе гIерташ болча наха эшаш дола новкъостал а гIо а де декхарийла волча отделени управляющи волча новкъ. Коригов БорагIас де дезаш дола новкъостал а дац, хIаьта хIанз а фермашка доакъар тIа дарна е еза йоакхо а яь Iай шийлача хана доакъар тIа увза гаьнна дIа ахаца безаш из Iалаш а дац, цу гIулакха эшаш йола транспорт а нах а отделене шортта болдешаш яц. ДIадийна ялат укх шера чуэца болабелча денз совхоза отделенешта юкъе эггара тIехьа йиса отделене йолаш чакхъяьнний из отделени. Бахьанаш фу долаш хиннад из аьнна техкача цига кулгал деш болча кулгалхоштa наха юкъера кхетама болх дикa лелабе ца харцен, шоашт гонахьа хьалхе лелаеча, шендача дегда болх беча нахах акъа тIа хьагулъе а цун новкъосталца ша юкъе ялле ца вархара цар шоай болх дIабахьа ца хьаргаш хиннад. Ингушски совхоза кулгалхоша директора новкъ. Аликовси, парторганизацен секретаро новкъ. Крестьяниковси цу отделенен балха де деза новкъостал де а наха юкъера кхетама болх тоабе а беза.

ЦУРОВ.

Болх дIахо шербе

Вай Нохч-ГIалгIай мехкахIанз дерригачa вай Советски пхьоагIоне санна вIашагIтеха болх беш я наха юкъе политически а Iилман а хоамаш доаржадара общество. Цу обществон декхар да бахача наха юкъе политикан — кхетама болх боаржабар, коммунизман общество хьалъярна уж ма хулла оарцагIа бахарна, цар шоашкара доладда производствен а юрта боахама а балхаш кердача лакхал тIа хулатIалаш дар.

Цу тайпара йола общество вIашагIьелла болх бе дIайолаеннай Назрановски районе а. Цу отделене вIашагIтеха ба 42 лектор. Уж лектораш ба районе болх беча партийни а советски а организацешка балхаш деча нахах. Дешарах а гIулакхах а дика кхеташ, къахьегамхошта вай ханара политически а культуран а лоаттамах дола гIулакхаш бокъонца хьехаш дIадовзийтаргдолаш ба лектораш. Района культуран клубе а, предприятешка а учреждeнешка а, совхозий отделенешка а 46 лекци чакхъяьккхаьд лекторша, цар 30-ча октябре кхаьччалца йолча хана 3504 саг чулоацаш. Цу массe 1235 саг кхалнах ба. Къаьстта дукхагIа ба лекцеш еша чулаьца кагий нахи мехкарийн.

ДIахо ший болх дикагIа вIашагIа а белла совхозий отделенешка а, производстве а, школашка а политикан кхетама болх къахьегамхошта юкъе боаржабе декхарийла я района из общество, цунца хIара сага кхетам чу социализман а коммунизман а гIирсаш хьалдарна, дIахо коммунизм хургIола сийрда вахара гIишло хьалъяра гIулакх гарга доаладa, цун празера вахар Iалашдарца.

М. МАЛЬСАГОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Организационни Комитете

1957 шера 19 ноябре Нохч-ГIалгIай АССР-а Организационни Комитето къоастадир совхозашка бахача болхлой шоай доалахьа хьийбаш леладара гIулакх.

Организационни Комитето белгалдаьккхача тайпара юрта Советаша, райисполкомаша совхозий кулгалхоша контроль ца леларa бахьан долаш совхозашка бахача цхьаболча болхлой шоай доалахьа доахан а дазаьзараш а да правительствос оттадаьча боарамел лоархIам болаш дукхагIа.

Дуккхача совхозашка, къаьстта керда вIашагIйеккхаравшка а долаш, болхлойи гIулакхерча нахьен шоай доалахьа говраш, шерч, дукъа йоакха гамажаш я, законах уж лелае бокъо йоацаш доллашехь а.

«Совхозашкарча болхлоша шоай доалахьа леладеча хьайбаех» 1938 шера 30 сентябре СССР СНК-а баьча соцамо яхача тайпара Нохч-ГIалгIай Организационни Комитето соцам баьб. Цу соцамах совхозашкарча болхлойи гIулакххерча нахьен бокъо я цхьа етт, 4 беттага кхаччалца ха йола Iасилги е (Iатта меттел) цхьа газа, шерал дукхагIа ха йоацаш сасилги а йолаш, чукхоабаш цхьа хьакха лелае Совхозашка бахача болхлой (нохчи ГIалгIайн) бокъо я хьаккарч меттел цхьан шерал дукхагIа ха йоацаш а цхьа хьакха лелае, цхьан шерал дукхагIа ха йоацаш цар Iаьхарий леладе.

Совхозий болхлошта а совхозий территоре бахача наха а бокъо лац шоай доалахьа дукъа доахкаду хьайбаш леладе, бруцеллези, туберкулези, паратуберкулези дола хьайбаш леладе. Бокъо яц кхыча моттигашкара ийца хьайбаш ветеринарни лорий тешал доацаш хилча шоаш бахача совхозашка доаладе.

Ветеринарни лораш декхарийла баьб хан-ханна хьайбашта профилактика е.

Райисполкомаши совхозий директораши декхарийла баьб совхозашкарча собранешка шоай доалахьа мел хьайбаш леладе бокъо я болхлой дIакхетабе а оттадаьча боарамел тIех хьайбаш леладерг доацаш контроль лоаттае а.

Газеташтеи, журналаштеи язлу

Къахьегамхой коммунистически кхебарна чIоагIа лоархIаме декхараш латт Советски печата хьалхишка. Цо Iалаьмате боккха болх бу адамий кхетам лакхбара, советски наьха культура айра, СССП ХХ съезда даь соцамаш толаме кхоачашдара. Цул совгI наьха кер бузабе а нормальни вахар дIадахьа а хийи, дуа хIамеи, фои эшаш санна, наьха сина салоIам бе эшаш я печат. Цудухьа чIоагIа лоархIаме да ханнахьа периодически печата дIаязвалар. Цу декхара бехктоккхаме я эггара хьалха партийнийи, советскийи, профсоюзнийи, комсомольскийи организацешка. Къахьегамхой дIакхетабе беза цу организацеша мел лоархIаме я советски печат, цун вай мехка еррига культура дегIаяра.

Вай Нохч-ГIалгIай республикан цхьацца йолча районашка во доладеннад газеташи, журналаши яздара гIулакх. Къаостта во лел из болх Назрановски районе а иштта кхы районашка а.

ХIанз укх шера арахеца доладеннад вай республике гIалгIай меттала «Сердало» яха газет. Из газет да чIоагIа сакъердаме а дика а. Къаьстта из дикa хIана да аьлча, вай гIалгIай меттала из яздеш хилар да. Вай гIалгIашта а ца яздеш хилча вай меттала дола газет кхыча къамах болча наха яздергдац. Вай масса хана доккхий деш хила деза газет а кхыйола вай меттала дола организ а вай меттала арадувлаш хиларах.

Цу гIулакха боккъонца уйла а яь, масса районашка а городашка а бахача гIалгIаша шоай меттала 1958 шера арадувлача газета дIаязбала беза, укх юхе йисача кIезигача хана, укх шерага газеташ яздар ца йистеяьлахье.

Ноябрь бетта тIехьарча деноша дика дIадоладеннад газеташи журналаши яздара гIулакх. Грознерча цхьацца дола учреждeнешкарча болхлоша шишша, кохкха газетаи, журнали яздадь.

Къаьстта дика язбелар газеташи, журналаштеи Нохч — гIалгIай исторени метте, литературани Iилма тохкама институтера болхой. Уж дукхагIа газеташ, журналаши язъдаьча болхлоша массане а боккхача сакъердамаца яздир вай гIалгIай меттала арадувлаш дола «Сердало» яха газет.

Массане а язде деза «Сердало» яха газет а кхыдола газеташ а журналаш а: цар доккха новкъостал ду дешара а, балха а, вахара а.

В. БОГАТЫРЕВ.

Агитатора блокнот

ССКП Ночх-гIалгIай обкома пропаганданни агитацени отдело аргIан 22-гIа номер йола «Агитатора блокнот» арахийцад.

ПIадоагIача СССР-а Конституцен денна «Советски халкъа конституци» аьнна йола С. Джиргуянаца статья язъяьй номера тIа.

Мах беча предприятей коллективашта карагIдаьннарехи, наха дика гIулакх даркаш лаьцa дувц «ДегIадоаладе, тоаде махбар», аьнна блокнота тIа язъяьча Н. Потапенкон статьяс.

«Халкъи доттагIлен дезала юкъе» аьнна йолча рубрикан кIал язъю «ДоттагIало дог урагIдоагI тха» яхаш йола, Шальлан районерча председатель волча А. Чагаева статья. Нохч-ГалгIаь халкъа автономи юха метта оттаярах йола цифраши бакъдарши гойт, цу статьяс.

Сага сих дулхи, даьттен, шурей яккхарна США-на тIехьакхурбда вай, яхача гIулакха хетаяь я Шолжа района «Шеча эскара» цIерагI йолча колхоза зоотехника Б. Чечина «Керда толамаш дахара тIехь къовсам лоаттабу» аьнна а йола статья.

Мехкашта юкъерча гIулакхегI язъяьй «Къахьегамхой дерригача дунен ассамблея» аьнна йола Ф. Иванова статья.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

„Сердало" яхача газета язбалар

Назранерча юкъерча школерча хьехархоша 20 ноябре болабир газеташта язвалара болa кхетама болх. «Сердало» а «Пионерская правда» а «Грозненский рабочий» а яхача газеташта язвелар 65 саг. Дукхагlа болчар яздийтар «Сердало» яха газета дар. Цу балха дика гIулакх хьежаяьй хьехархой Бекботов Баьхаудина а завуч йолча Сакаева К. В. а.

ГАЙТУКИЕВ ХЬ.

КАСТТА

Кастта кинофильмаш чакхдоахача Нохч-гIалгIай республикан контораc Грозне а республикан а экранаш тIа арахец «Ши котало» яха болгарий керда художественни фильм.

арахийцад 1957 ш.

КАСТТА

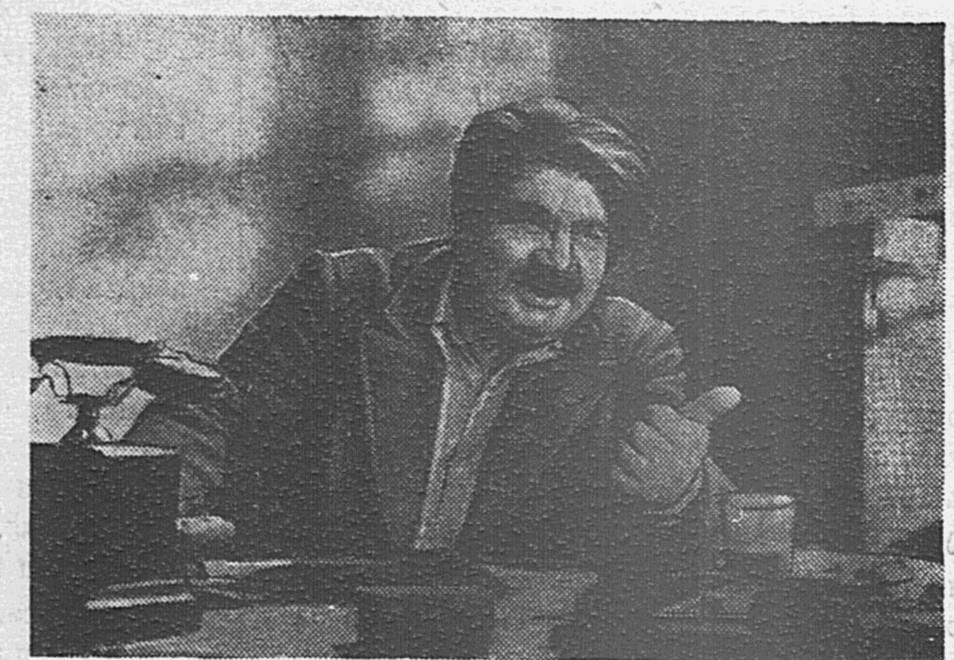

Кастта кинофильмаш чакхдоахача Нохч-гIалгIай республикан контораc Грозне а республикан а экранаш тIа арахец (Н. Островске романах) «ДуIо баьраш» яха босбола керда художественни фильм.

А. П. Довженко цIерах йола художественни фильмаш деча Киевски киностудеи 1957 шерара производство.

Шахматни турнир

23 ноябре, Республикански Обкома Союза зала чу, дIайолаяр республике шахматах чемпион цIи яккхарна йола турнир.

Турнире Дакъа лоац вай республика дикагIа болча шахматисташа: Новотельниковс Н. А. — дунен юкъара спортан мастер (общество «Спартак»), спортан мастера кандидат Богдановс А. С. (общество Буревестник»), цхьолагIа разрядникаша:

Голод Б. М. (общество «Урожай»),

Кольцов С. Р. (общество «Урожай»),

Сергеев В. Ш. (общество «Нефтяник»),

Гвоздецкий В. А. (общество «Динамо»),

Истомин А. З. (общество «Динамо»),

Мовшович Г. М. (общество «Буревестник»),

Макаров Л. Г. (общество «Спартак»),

Лемешевский (общество «Буревестник»),

Слепов В. Г. (общество «Нефтяник»),

Лепенев В. А. (общество «Буревестник»),

Стасиневич Д. Н. (общество «Буревестник»).

12 сахьат дальча кертерча шахматни турнира судахочо сахьат доладолийт. Эггара хьалха йисте яьлар Сергеевеи Лемешевскеси ловзаяь партиЛемешевски ха ца тоъаш висараз йишар, Гвоздецкий Макаровал кхотвалар. Техника дика хиларца нов. Новотельникс чекха эшавир н. Станисеевн. Богданов котвалар. Слепова. Инсте ца йолаш йиса партеш тIехьагIа чокхйоаккхаргьйолаш йитай. Турнире чIоагIа ловзаш бола нах юкъе хиларца къовса гIоза болаш яккха езарга хьалхара сийдола моттиг.

А. О. МАЛЬСАГОВ.

РЕДКОЛЛЕГИ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-41-23, отдел экономики 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ02549 Типография им. 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 8234